

VÝUKA HUMANITNÍCH PŘEDMĚTŮ NA ČVUT - FAKULTĚ ELEKTROTECHNICKÉ

M. Černá, J. Kerbr, A. Dragomirecký

České vysoké učení technické, Fakulta elektrotechnická,

Katedra ekonomiky, manažerství a humanitních věd,

Technická 2, 166 27 Praha 6

Anotace:

Výuka humanitních věd na Fakultě elektrotechnické ČVUT začala ve škol. roce 1990/91 společně s Fakultou strojního inženýrství. Po třech letech změn, více organizačních než obsahových, zajišťuje humanitní výuku na Fakultě elektrotechnické katedra ekonomiky, manažerství a humanitních věd. Filosofie, psychologie, sociologie a historie jsou přednášeny jednak v 1. ročníku jako výběrově-povinné, zakončené zkouškou, jednak ve vyšších ročnících formou výběrových seminářů.

Summary:

Instruction of social sciences at the Elektrotechnical Faculty began in 1991 commonly with the Faculty of Machine Engineering. After 3 years of changes both organizational and of the contents execute the Department of Economics, Managerring and Social Sciences. Philosophy, psychology, sociology and history are taught in the 1st year as obligatory and in the higher years by using of selection seminars.

Klíčová slova:

Humanitní vědy, učební plán, filosofie, psychologie, historie

Key words:

Social sciences, curriculum, philosophy, psychology, history

Po listopadu 1989 byl na ČVUT zrušen Ústav marxismu-leninismu a v září 1990 vznikla katedra humanitních věd společná pro strojní a elektrotechnickou fakultu (např. fakulta stavební měla a má dosud pracoviště větší). Deset pracovníků podepsalo smlouvu na 2 roky. Byli to pedagogové s filosofickou, psychologickou, sociologickou, historickou i ekonomickou odborností. Na elektrotechnické fakultě se humanitní předměty začaly vyučovat (a tato forma trvá dosud) systémem jednosemestrální povinně-výběrová přednáška pro 1. ročník ukončená zkouškou a výběrové semináře se zápočtem pro ročníky vyšší. Na strojní fakultě jsme vyučovali v poněkud nepřehledném systému, některé katedry předepsaly studentům v některých ročnících humanitní předmět (někdy i se zkouškou), přičemž zároveň probíhaly také výběrové semináře pro

posluchače různých ročníků. Během dvouletého působení se katedře podařilo vydat dvoje skripta - k výuce filosofie a psychologie XX. století.

V červnu 1992 byla společná katedra dvou fakult zrušena, přičemž na strojní fakultě vzniklo samostatné pracoviště a nás, dva pracovníky, kteří jsme prošli novým konkursním řízením, přijala do svého středu na elektrotechnické fakultě bývalá katedra ekonomiky energetiky, u níž došlo též k částečné pokonkursní restrukturalizaci. Vznikla nová katedra ekonomiky, manažerství a humanitních věd, jejíž pracovníci mají opět dvouleté smlouvy. Zimní semestr šk. r. 1992/93 proběhl dosti dramaticky, protože jsme museli zajistit dva externisty pro přednášky v 1. ročníku, abychom zachovali možnost výběru ze čtyř hlavních předmětů (filosofie, psychologie, historie, sociologie). Kolega psycholog byl dalším konkursním řízením přijat do letního semestru již jako interní pracovník katedry. V letním semestru jsme vyučovali v poměrně široké škále výběrové předměty i s pomocí externistů: Vybrané kapitoly z dějin filosofie, Filosofie a literatura, Základy etiky, Člověk a moc, Český stát, Moderní umění XX. století, Problémy současného divadla, Psychologie pro studenty, Umění komunikovat, Psychologickými hrami k sebepoznání, Sociologie pro manažery, Věda, technika společnost.

Po dosavadních zkušenostech s výukou se pokoušíme prosadit, aby povinně-výběrový kurs byl dvousemestrální a aby jeho počátek byl posunut do druhého či třetího semestru, kdy se posluchači na fakultě už trochu "rozkoukali" a mají více eventuální soustředěnosti na humanitní reflexi. Jeden semestr totiž poskytuje pouhých 12 - 13 dvouhodinových přednášek, což mnohdy nestačí ani k základnímu faktografickému přehledu o přednášeném oboru. Svoboda v přístupu k informacím a přirozená zvědavost části posluchačů vytváří bohatou variabilitu v zájmech. Jsou studenti, kteří si zajdou poslechnout přednášky na filosofickou či teologickou fakultu, jsou také takoví, kteří si díky dostupné literatuře vytvoří podrobný znalostní základ určitého specifického problému. Pro mnoho studentů (a to je stále většina, alespoň na elektrotechnické fakultě) jsou však informace, podávané námi, v podstatě prvním seznámením s humanitními obory. Supluje se tím nedostatečné všeobecné vzdělání ze středních škol především průmyslových, což pochopitelně neplatí všeobecně.

Předpokládáme, že tato situace se postupně bude měnit k lepšímu, takže v delším časovém horizontu pomýšlíme na proměnu struktury výuky směrem k její prohloubenosti a problémovosti. Literatura, kterou studentům doporučují pedagogové, je z větší části dostupná v knihovně humanitních věd na stavební fakultě v budově rektorátu ČVUT v Dejvicích.

V druhé části článku uvádíme konkrétní zkušenosti z výuky filosofie, historie a psychologie. Výuka filosofie se týká především dějinného přehledu, i když akcentace témat, často dle projeveného zájmu, se proměňuje. Přetrvává zvýšený zájem o orientální filosofii, zvyšuje se

zájem o filosofii křesťanství (starého i moderního), láká vztah mezi zneužitím a zneužitelností děl např. Marxe, Nietzscheho. Polevuje zájem o filosofii systematickou (nejen německou, ale týká se i anglického a francouzského empirismu a racionalismu). Rozdíly mezi zájmy i znalostmi jsou často nesmírné, ve stejné věkové skupině (1. ročník) se objevují na stejnou výuku názory jak "velmi obtížné", tak "velmi populární". (Tyto extrémy však zasahují menší procento vzorku.)

Pro výuku psychologie na vysokých školách technických směrů je více důvodů. Předně poskytnout studentům takové psychologické znalosti a dovednosti, které jim usnadní studium na vysoké škole. Dále dát studentům takové znalosti z psychologie, které mohou jako budoucí duševní pracovníci potřebovat.

Vzhledem k tomu, že lze předpokládat, že studenti vysokých škol budou ve svých povoláních zastávat nejrůznější vedoucí místa, nabídnout jim znalosti, které jim umožní dobře organizovat práci nejen svou, ale i svých podřízených.

Praxe ukazuje, že mnoho studentů se potýká s mnohými problémy psychologického rázu, které jsou dány jednak stavem jejich psychiky, jednak okolím, ve kterém pracují. Své místo má zde tedy jak poradenství, tak případně i psychoterapie.

Řada studentů technických oborů je ve své duševní orientaci příliš jednostranná a je v zájmu nejen jejich osobním, ale i v zájmu celospolečenském, aby budoucí vzdělanci národa nebyli jen úzce zaměřenými odborníky ve své oblasti, ale měli i širší, v tomto případě humanitní rozhled. K tomu může psychologie přispět dvojím způsobem. Jednak studentům ukáže, že i v jiných oblastech než jsou obory technické je mnoho zajímavého, a dokonce takového, co oni sami mohou ve své praxi potřebovat, jednak pohled do vývoje psychologického myšlení je zároveň pohledem do filosofické minulosti lidstva.

V minulém a předminulém semestru jsme uspořádali výuku psychologie tak, že obsahovala tato témata:

- vývoj předmětu psychologie během staletí. Jedná se o pohled do historie psychologie od nejstarších dob až do současnosti, který je zároveň i obrazem vývoje lidského myšlení v průběhu historie, protože až do poměrně nedávné doby psychologie jako samostatný obor prakticky neexistovala, nýbrž byla jen jakousi odnoží filosofie.

- náplň oboru psychologie, přehled hlavních psychologických oborů. Studenti mají možnost si uvědomit, že nejen jejich vlastní obor se člení do mnoha odvětví, ale že je tomu tak i s obory humanitními. Mnoho "ryzích techniků" má silnou tendenci humanitní vzdělání podceňovat. Zde mají možnost uvědomit si mylnost takových názorů.

- psychika člověka - struktura psychiky člověka z pohledu zpracování informací psychikou.

Vysvětlení, co je příčinou chyb ve zpracování informací psychikou a jak se jim vyhnout;

postupy, které dokáží takové chybné zpracování informací psychikou odstranit,

- metodologie - rozdíl mezi metodologií psychologie a metodologií technických věd. Studenti by měli pochopit, že přístupy, které jsou vhodné např. v elektrotechnice, nejsou vždy použitelné v oborech ostatních. Pochopení metodologie oboru jim dá i bližší pochopení výsledku, ke kterému příslušný obor dospívá.

- jak studovat - poznatky týkající se toho, jak nabývat vědomostí a mít přitom jistotu, že tomu, čemu se učím, opravdu rozumím, že jsem to schopen aplikovat v praxi.

- psychohygienu - přehled základních požadavků na pracovní prostředí, vhodné střídání práce a odpočinku a další podmínky, které ovlivňují výkon duševního pracovníka.

- komunikace - nácvik praktických dovedností v komunikaci. Studenti by měli získat nejen základní komunikační dovednosti, ale zároveň si i uvědomit význam interpersonální komunikace, poznat různé formy komunikace, naučit se jim rozumět a využívat je. Zahrnují sem i nácvik některých dovedností z asertivního chování aj.

- kreativita - jako duševní pracovníci potřebují studenti znát postupy kreativní tvůrčí činnosti - nejen takové, které umožní pracovat kreativně jim samotným, ale i ty, které mohou použít při vedení kolektivu a podpoře, resp. vyvolání kreativity celého kolektivu.

- oblast mezních jevů - poukaz na mnohé dosud nevysvětlené jevy související s psychikou nejen člověka, ale i jiných živočichů. Možnost aplikace takových poznatků v praxi, filosofické otázky s tím spojené. Známé pokusy v oblasti mezních jevů, které byly prováděny různými fyziky, pohled na svět, ke kterému dospívají současní významní fyzikové v porovnání s pohledem starých filosofů - introspektivní metody poznání a exaktní metody fyzikální nakonec dospívají k témuž obrazu světa. Pro studenty se ukazují jako velice zajímavá témata i takové věci, jako např. vliv porodního traumatu na další osud člověka - a různé porodní techniky viděné z tohoto pohledu, pokusy s telepatí, telegnosí, pokusy zkoumajícími vliv různě tvarovaných prostorů na psychiku člověka, atd.

Těžiště historických přednášek spočívá v tématech z národních i světových politických dějin XX. století. Paralelní linii tvoří výklad o dějinách hmotné kultury se zaměřením na dějiny vědy a techniky. Zatímco první zaměření si klade za cíl rozšířit obecný rozhled studentů a k profilovému obsahu studia nemá přímý vztah, některá témata z dějin vědy a techniky, jako např. dějiny elektrotechniky, se pohybují na rozhraní bádání historického a technického, takže do budoucna by mohla právě na naší fakultě najít úrodnou půdu pro svůj rozvoj. (Vzhledem ke změnám, které proběhly a probíhají v Akademii v neprospěch tohoto oboru.)

Jak již bylo řečeno, v prvním semestru si vybírají studenti historii jako jednu ze čtyř až pěti možností. Zájem je v podstatě shodný s ostatními obory, vyjma psychologie, již si vybírá zpravidla dvojnásobný počet studentů. Semestrální cyklus přednášek "Z českých dějin XX. století" obsahuje 12 - 13 tématických okruhů, které v chronologickém výkladu poskytují přehled politického, státoprávního a národnostního vývoje našich zemí. Pozornost je věnována též nejdůležitějším osobnostem, které zásadním způsobem ovlivnily naše národní dějiny, jako např. T. G. Masarykovi. Protože jedním z cílů těchto přednášek je umožnit studentům hlubší pohled na některé současné problémy, jejich historickým příčinám a souvislostem věnuji přiměřeně širší prostor. Zkušenosti ukazují, že studenty - v drtivé většině mladé muže - zajímají otázky spojené s vojenskou problematikou světových válek, což prokazuje i značná sečtělost studentů v této problematice.

Pochopitelný zájem studentů vzbuzují i tzv. "bílá místa" v našich dějinách a problematika totalit XX. století - komunismu a fašismu. Ukazuje se, že pociťují rozporuplnost mnoha minulých událostí i jejich interpretace, se kterou se dříve setkávali a někdy ještě setkávají dodnes, přičemž odmítají černobílé pojetí pouze s vyměněnými znaménky. Lze říci, že v uvedených bodech získávají přednášky určitý politický aspekt.

Závěr

Po třech letech výuky a nasbíraných zkušenostech se dá říci, že studenti i zaměstnanci fakulty o humanitních předmětech vědí a řada z nich projevuje aktivní zájem o výběrové semináře; i kontakt učitelů se studenty nabírá na intenzitě nejen během výuky a konzultačních hodin.